

> Retouradres Postbus 20350 2500 EJ Den Haag

Aan: Deelnemers Deskundigenoverleg Etikettering Levensmiddelen

Datum 5 december 2017

Betreft Verslag vergadering ROW/DEL op 27 oktober 2017

**Directie Voeding,
Gezondheidsbescherming
en Preventie**

Regulier Overleg Warenwet

Bezoekadres:
Parnassusplein 5
2511VX Den Haag

T 070 340 79 11
F 070 340 55 54
www.rijksoverheid.nl

Inlichtingen bij
M. Kunst
m.kunst@minvws.nl
T 070 340 7969
www.row-minvws.nl

VERSLAG

Verslag van het **Deskundigenoverleg Etikettering Levensmiddelen** van het **Regulier Overleg Warenwet** op **vrijdag 27 oktober 2017** in de **Apollozaal 2 (B 04.33)** van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Parnassusplein 5 te Den Haag.

Aanvang: 10:00 uur

Ons kenmerk
VGP / 1269235

GENODIGDEN/AANWEZIGEN

Bijlagen

-

voorzitter hr B. Breedveld
secretariaat mw M. Kunst
Mw P. Ancion (Reclame Code Commissie)*
Mw N. Barkhof (KHN)*
Mw Y. Bemmelman (Keurslagers)
Mw J. van der Bijl (MVO)
Mw R. van den Bosch (VNO-NCW)*
Hr J. Boots (NKB)*
Hr R. Brouwer (min EZ)*
Mw S. Broxks (Alpro)*
Mw W. Colijn (NBOV)
Hr M. Cordesius (KHN)*
Mw H. Crielaard (CBL)
Hr T. Cuijpers (LTO)*
Mw E. Dirven (Veneca)*
Mw I. van Dis (NHS)*
Mw Y. Dommels (FNLI)
Hr J. Eliens (NVWA)
Mw M. Elzinga (CBL)*
Mw C. Frenkel (VNFKD)*
mw R. Gerlofsma (Douane Landelijk Kantoor)*
Mw S. Geurts (NPN)*
Hr M. de Graaf (Hoofdbedrijfschap Detailhandel)*
Mw C. Groeneveld (Stichting Voedselallergie)*
Hr W. Groot Wassink (Bond van Boerderij-zuivelbereiders)*
Mw C. ter Haar (VBZ)
Hr M. den Hartog (Nepluvi)
Mw P. Houtsma (NBC)*
Mw Y. Huigen (NVWA)
Hr J. Hulleman (Jumbo)

Correspondentie uitsluitend richten aan het retouradres met vermelding van de datum en het kenmerk van deze brief.

Hr H. Hulshof (KNS)*
Mw M. Kampman (FNLI)*
Mw A. Kats (Visfederatie)*
Mw S. Kingma (MVO)*
Mw E. Klitsie (KNVKT)*
Hr G. Koornneef (Coeliakie Ver.)*
Mw K. Koppen (AKSV VNV)
Mw N. Leonards (NedVerBak)*
Mw M. Lugt (FNLI)*
Hr E. Maathuis (Min EZ)*
Hr B. Mauritz (Neprofarm)*
Hr M. van Mierlo (MKB)*
Mw G. Mittendorff (NVWA)*
Hr O. Meuffels (NZO)*
Hr D. Naudin ten Cate (Spirits NL)
Mw B. Niemans (NZV)
Mw E. Nieraeth (minVWS/VGP)
Hr K. Osinga (LTO Nederland)*
Mw M. Otten (Ned. Ver. Specerijenhandel)*
Mw I. Panneman (NVD)
Mw I. van de Pas (Ahold)*
Mw E. van Peij- van den Berg (NPN)
Hr S. Peters (NZO)*
Mw N. Quaedvlieg (Groentenfruihuis)
Mw M. van Ravenhorst (Stichting Voedselallergie)
Mw I. van Rijt (Min EZ)
Hr J. Rijk (KNS)
Hr G. de Rooij (FNLI)*
Hr F. van Rooij (Profri)*
Hr V. Sannes (VWS/VGP)*
Hr R. Siteur (Ahold)
Mw I. Stoelhorst (Min VWS/VGP)
Mw J. de Stoppelaar (NVWA)*
Mw I. Tiesinga (FNLI)
Hr F. Timmermans (Ned. Anafylaxis Netwerk)*
Mw T. Timmermans (NVD)*
Hr H. Uitslag (Consumentenbond)*
Hr P. Verbaas (Groentenfruihuis)*
Mw W. van der Vossen (Voedingscentrum)
Hr M. de Vreeze (NEN)*
Mw M. van Vugt (Min VWS/VGP)
Mw S. Wewer (NBOV)*
Hr P. Wolfs (NZO)

* = afwezig

1. Voorstelronde en vaststelling agenda

De voorzitter opent de vergadering en er volgt een voorstelronde. De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

2. Mededelingen

De voorzitter komt nog even terug op de punten uit de rondvraag van het vorige overleg. Er was een vraag gesteld over de Q&A's bij verordening (EU) 1169/2011. Hierover is echter geen voortgang te melden. Er was ook een vraag over het Warenwetbesluit Meel en brood, hierover zal worden gesproken tijdens het ROW/DPL van 30 november 2017. Colijn vult aan dat de specifieke vraag ging over glutenvrij brood en dat dit punt al is opgepakt.

3. Stand van zaken Brusselse dossiers

Stoelhorst deelt mee dat er de laatste tijd geen werkgroep vergaderingen zijn geweest in Brussel over etikettering en dat er daarom op veel thema's weinig vooruitgang is te melden. De bedoeling is dat er eind november een werkgroep komt, maar er is nog geen agenda bekend.

Herkomstetikettering

Stoelhorst deelt mee dat de Europese Commissie zich aan het beraden is op de vrijwillige herkomstetikettering, mogelijk dat dit in de aankomende werkgroep besproken gaat worden.

Crielaard geeft aan dat de scope van de verordening met betrekking tot vrijwillige herkomstetikettering niet helemaal duidelijk is. Uit de overwegingen lijken recepturen er niet onder te vallen en dat heeft ook de voorkeur. De wens van het bedrijfsleven is om dit ook in de hoofdtekst op te nemen. Stoelhorst antwoordt dat ze dit punt zal bespreken met de nieuwe dossierhouder, mevrouw M. Schilder. Zodra er een agenda bekend is van de werkgroep, zal deze ook worden rondgestuurd vanuit het ROW-EU en kan iedereen daar input op geven.

Stoelhorst merkt op dat er al meerdere notificaties zijn ingediend voor verplichte herkomstetikettering, met name op zuivelproducten. Er zijn een aantal lidstaten die dit geen wenselijke ontwikkeling vinden, waaronder Nederland, maar er komen nog steeds notificaties binnen. Meestal betreft het een pilot die na enkele jaren geëvalueerd zal worden en er zit altijd een onderbouwing bij waarom het relevant is voor de consument. De Commissie wacht op de uitkomsten van deze pilots.

Tiesinga geeft aan dat in het vorig ROW/DEL gesproken is over een informele lijst van producten waarbij het om een receptuur gaat en niet om herkomst. Vroeger was hier een lijst van. Eliens verduidelijkt dat het gaat om producten zoals Gelderse rookworst en Chinese tomatensoep. Het probleem hierbij is dat de lijst nooit volledig zal zijn. Huigen vult aan dat een dergelijke lijst niet als officiële beleidsregel kan worden vastgelegd. Tiesinga vraagt of de oude lijst mogelijk nog ergens terug te vinden is. De voorzitter zegt toe dat er gekeken zal worden of de lijst nog ergens te vinden is en roept ook de ROW-deelnemers op om te zoeken.

Quaedvlieg deelt mee dat er ook andere producten genotificeerd zijn naast zuivelproducten. De voorzitter vraagt of er een lijst is met alle notificaties en of deze gedeeld kan worden met de ROW-deelnemers. Tiesinga gaat navragen of dit mogelijk is.

Alcoholetikettering

Stoelhorst geeft aan dat hier veel over gesproken is tijdens de onderhandelingen over de huidige etiketteringverordening. Het betreft het melden van de ingrediënten, voedingswaarde, energie, alcoholpercentage en waarschuwing op het etiket. Destijds zijn de lidstaten hier niet uit gekomen. De Commissie heeft nu een rapport uitgebracht waarin

het bedrijfsleven is opgeroepen om zelf met een voorstel te komen uiterlijk maart 2018. Deze voorstellen gaat de Commissie beoordelen. Mocht de Commissie het onvoldoende vinden, dan zal ze impact assessment laten uitvoeren. Vorige week is tijdens de Codex ook gesproken over alcohol etikettering. Rusland heeft toegezegd een discussiestuk hierover te maken (in samenwerking met enkele Afrikaanse landen en de Europese Commissie).

Naudin ten Cate geeft aan dat er bij bier al vrij veel gebeurt aan etikettering en bij wijn en gedestilleerd wordt er gekeken naar wat de mogelijkheden zijn. Het is echter lastig om een declaratie op het etiket te zetten voor 100ml omdat de Gezondheidsraad aanraadt om maximaal één consumptie van 35 ml te consumeren per dag. Via websites wordt al veel informatie gegeven en op enkele etiketten staat ook de voedingswaarde. Er wordt druk aan gewerkt en uiteindelijk moet er iets komen dat ook echt gebruikt gaat worden door consumenten. De Voedingsapp zou zo iets kunnen zijn.

Panneman hecht eraan dat het etiket zo uitgebreid mogelijk is.

Allergenenetikettering

Eliens laat weten dat ze een half jaar geleden een melding kregen over mosterdblad. Toen werd pas duidelijk dat mosterd in de allergenelijst, alle delen van de plant omvat en niet alleen de mosterd die gebruikt wordt voor in een potje. Dit zou nog verduidelijkt kunnen worden in de lijst met vragen en antwoorden.

Ravenhorst merkt op dat zij deze vraag eerder had gesteld en dat toen het antwoord was dat de allergeen alleen over mosterd uit een potje ging. Eliens antwoordt dat dit voor wat betreft het allergeen inderdaad zo is, maar in de verordening staat dit niet zo gespecificeerd en omvat het dus alle delen van de plant. Ravenhorst vindt het goed dat hier naar gekeken wordt en er meer verduidelijking komt. Ook tarwegras geeft discussie of het een allergeen is of niet. Volgens Quaedvlieg valt het onder allergeen.

Ravenhorst heeft nog enkele punten om mee te geven, zoals het gebruik van een samenvatting wat niet mag, maar nog wel gebeurt. Verder zou er een verduidelijking kunnen komen voor enzymen, gekweekt op substraten. Eerder stond er dat deze substraten niet als ingrediënt worden gezien, maar nu staat dat er niet meer in. Voor sulfiet staat er niet in of dit ook gaat om sulfiet dat van nature al aanwezig is. Zou prettig zijn als duidelijk wordt aangegeven hoe hiermee om te gaan. Verse producten kunnen van nature redelijk hoge gehalten aan sulfiet bevatten, maar de tendens is dat het niet gemeld hoeft te worden. Stoelhorst vraagt of deze punten schriftelijk kunnen worden doorgestuurd zodat ze beantwoord kunnen worden, dan wel meegenomen kunnen worden in het overleg in Brussel. Voor wat betreft de herhaling van allergeenvermelding staat in de mededeling van de Europese Commissie dat dit niet meer mag.

Ravenhorst vraagt verder nog of gewasbeschermingsmiddelen gedeclareerd moeten worden. Eliens antwoordt dat dit geen ingrediënt kan zijn omdat het nooit de bedoeling is dat de mens dit opeet. Ravenhorst geeft aan dat het echter wel in een levensmiddel kan zitten en ook een allergische reactie kan veroorzaken. Ze verwacht niet meteen een oplossing, maar verzoekt om uit te zoeken hoe hiermee omgegaan kan worden.

Ravenhorst is verder benieuwd hoe het staat met de Taskforce over kruisbesmetting van allergenen. Eliens antwoordt dat er in juni 2016 een bijeenkomst is geweest bij het Joint Research Centre van de Europese Commissie die ging over het gebruik van de disclaimer. Sindsdien zijn er geen ontwikkelingen geweest op dit gebied.

Ravenhorst vraagt naar de evaluatie van de door de NVWA vastgestelde referentiewaarden. Huigen antwoordt dat dit in de planning staat. Verder geeft Ravenhorst mee dat er

behoefte is aan een norm voor de term 'lactose vrij'. Deze zou er komen, maar tot op heden is hier niets over bekend.

Tiesinga deelt mee dat de FNLI eerder dit jaar op haar website een handleiding beheersing versleping allergenen heeft gepubliceerd.¹ Mogelijk is dit ook interessant voor andere partijen.

Huigen komt terug op de rondvraag van vorig ROW/DEL over allergenen bij niet-voorverpakte producten. Dit punt is besproken met de stakeholders en er zijn infographics gemaakt. Dit wordt verder niet gepubliceerd. Colijn geeft aan dat het praktisch zou zijn als deze informatie wel openbaar gemaakt wordt. Huigen zal deze vraag opnemen en bespreken binnen de NVWA.

4. Etiket Pluimveevlees

De voorzitter deelt mee dat er een voorbeeld waarschuwingsetiket is rondgedeeld met de nieuwe tekst en afbeeldingen voor het etiket op pluimveevlees.

Stoelhorst licht toe dat er eerder in het ROW is gesproken over modernisering van het etiket voor pluimveevlees. Het Voedingscentrum heeft consumentenonderzoek laten doen en er is overleg geweest met het CBL en Nepluvi. Er zijn plaatjes toegevoegd en de tekst is aangepast om de boodschap duidelijker te maken. Na deze vergadering is het de bedoeling de procedure te starten om het nieuwe etiket op te nemen in het Warenwetbesluit Bereiding en behandeling van levensmiddelen. Daarnaast is het de bedoeling dat er een pilot komt voor een zelfde soort etiket op rauw vlees en hamburgers.

Rijk vindt het jammer dat in de voorfase niet gesproken is met de ambachtelijke bedrijven. Deze bedrijven hebben geïnvesteerd in printers en de gebruikte pictogrammen zijn niet altijd printbaar, dat is zorgelijk. Stoelhorst antwoordt dat de pictogrammen door de consument als duidelijkste boodschap worden ervaren en dat het in deze tijd van digitalisering toch mogelijk moet zijn om een pictogram te printen. Colijn oppert of er niet gewerkt kan worden met steekwoorden in plaats van afbeeldingen.

Den Hartog dacht dat het uitgangspunt was dat het nieuwe etiket niet meer ruimte in zou nemen. Het voorbeeld dat is rondgedeeld gaat over een naturel kipfilet, maar bij kip dat allerlei bereidingen heeft gehad, wordt het etiket wel erg groot. Verder is de terminologie 'ondoorzichtig wit' niet heel duidelijk. Dit deel van de waarschuwing is overbodig, de tekst kan dus korter. Ook de andere boodschappen kunnen korter.

Crielaard sluit zich aan bij de eerdere sprekers. De icoontjes zouden niet verplicht moeten zijn bij niet-voorverpakte producten omdat dit lastig te printen is. Het kan niet de bedoeling zijn dat er allemaal nieuwe printers aangeschaft moeten worden. De boodschap kan inderdaad korter en meer algemeen. De term 'ondoorzichtig wit' is ook niet bruikbaar bij hamburgers. Stoelhorst denkt dat de pictogrammen met de huidige printers best geprint kunnen worden. Het voorstel dat nu op tafel ligt is niet veel groter dan het originele etiket en de icoontjes maken het een stuk duidelijker. Ze stelt voor om nog één keer bij elkaar te komen met alle betrokken partijen om het etiket een laatste keer bij te schaven.

Eliens heeft nog een opmerking over de volgorde van de icoontjes. Het is nu geen logische volgorde als je kijkt naar hoe het product door de consument gebruikt wordt. Beter is om de volgorde om te draaien.

¹ http://www.fnli.nl/wp-content/uploads/2015/01/fnlhandleidingbeheersingverslepingallergenen_januari2017.pdf

5. Follow-up Vinkje en ontwikkeling van App etiketinformatie

Stoelhorst licht toe dat per oktober volgend jaar het Vinkje volledig uit de schappen moet zijn verdwenen. Tijdens de Voedseltop heeft de minister de criteria van het Vinkje voor de koploperproducten in ontvangst genomen. Het RIVM heeft de opdracht gekregen om te kijken wat er eventueel met deze criteria gedaan kan worden, in hoeverre een koppeling met de Schijf van Vijf en het Akkoord Verbetering Productsamenstelling mogelijk is. Daarnaast hebben de supermarkten op de Voedseltop toegezegd na te denken over hoe de Schijf van Vijf zichtbaar gemaakt kan worden op de supermarktvloer. Verder zijn een aantal grote, internationaal opererende bedrijven bezig om na te denken over een nieuw logosysteem. Tenslotte wordt ook in Codex verband gewerkt aan uitgangspunten voor 'front of pack labelling'.

Quaedvlieg vraagt of het RIVM rapport openbaar gemaakt wordt. Stoelhorst antwoordt dat het adviesrapport inderdaad gepubliceerd zal worden.

Panneman vraagt of het iets toevoegt om de criteria van de Schijf van Vijf te koppelen aan een logo. Van der Vossen antwoordt dat het duidelijk is welke producten binnen de schijf vallen, maar daarbuiten wordt alleen gewerkt met porties. Nieraeth is aan het kijken naar hoe andere landen gebruik maken van logo's en welke criteria hierbij gebruikt worden. Ook kijkt ze of deze producten dan binnen de Schijf van Vijf vallen.

Van der Vossen licht toe dat het Voedingscentrum druk bezig is met het verwerken van alle data en met de koppeling van bestaande systemen voor de nieuwe app. Er zitten nu 80.000 producten in de database. De eerste versie van de app is getest onder professionals en consumenten. Op basis van de uitkomsten zijn veranderingen doorgevoerd, zoals het toevoegen van alternatieve keuzen als iets niet past binnen de Schijf van Vijf. Binnenkort volgt een nieuwe testronde en als alles goed gaat is de app beschikbaar in januari 2018. De laatste producten zijn nog een uitdaging en verder is de datakwaliteit een aandachtspunt. Zo zijn er producten waarvan in de databank geen melding is van allergenen, maar in de ingrediëntenlijst wel allergenen genoemd worden.

Naudin ten Cate geeft aan dat vanuit gedestilleerd graag meegedacht wordt over hoe de alcoholische producten meegenomen kunnen worden in de app. Van der Vossen antwoordt dat de dranken in de supermarkt er allemaal inzitten, maar de dranken uit de slijterij niet.

Van Peij vraagt of voedingssupplementen ook zijn opgenomen in de app. Van der Vossen antwoordt dat ze nog niet zo ver zijn dat supplementen momenteel summier in de app zitten. Veel informatie mist nog, met name de dosering.

6. Inventarisatie oude afspraken

Huigen deelt mee dat er maar weinig reacties zijn binnengekomen op de oproep in het vorige ROW/DEL. Enkele oude informatiebladen zijn aangeleverd die niet meer op de website staan en waarin ook duidelijk staat dat de geldende wetgeving leidend is. Verder is er een stuk over pictorials doorgestuurd. Dit betreft ook verouderde wetgeving, maar het is een handige tekst waar mogelijk nog wel wat mee gedaan kan worden voor een stukje op de website. Er zijn geen stukken gezien voor in beleidsregels en hierbij wil ze het onderwerp afsluiten. Mocht er toch nog iets zijn, dan kan het nog wel worden doorgestuurd.

7. Rondvraag

Dommels vraagt of het lijstje met vertaalfouten al naar de Commissie is doorgestuurd.
Stoelhorst gaat dit na.

Quaedvlieg vraagt wat de status is van de consultatie over claims en voedselprofielen.
Stoelhorst antwoordt dat een collega gisteren naar Brussel is geweest om te horen wat de uitkomsten zijn. Het verslag hiervan zal gedeeld worden via de ROW-EU.

De voorzitter sluit de vergadering om 11.45 uur.

De secretaris,

M. Kunst